

Dan Bojana Ušeničnika – Naravne nesreče v Sloveniji 2017

Sklepi posveta

V razpravi so se razprla tri med seboj povezana vsebinska področja, in sicer:

- **povezovanje** deležnikov na področju preučevanja naravnih nesreč, predvsem v pomenu enotne metode preučevanja (v različnih vedah) in enotnega prikaza, namenjenega najširši publiki ter z nestalnim financiranjem,
- **subsidiarnost** kot pomemben element preučevanja in ukrepanja ob naravnih nesrečah v mestih, za katera je značilna individualizacija, ki terja participativne pristope in
- **kompleksnost** kot odsev naravnih procesov v zavedanju, da jo je mogoče »ujeti« v besedi in sliki, kot na primer dokazuje revija Ujma, ki so jo doslej urejali tako pripadnik sil zaščite in reševanja Bojan Ušeničnik, član meteorološke službe Miran Trontelj in tudi podpisani kot raziskovalec.

Na podlagi povedanega na posvetovanju lahko sklenemo:

Na **GLOBALNI RAVNI** zaradi naraščajoče urbanizacije in centralizacije pričakujemo **povečanje ranljivosti mest in urbanega okolja** na splošno na naravne nesreče. To velja tudi za Slovenijo.

Povezovanje mest oziroma naselij v različne iniciative na področju naravnih nesreč, kot so na primer priznanja *Urada Združenih narodov za zmanjšanje tveganja nesreč* slovenskim občinam je ne samo zelo smiselno, ampak dolgoročno tudi nujno.

Pomembni so tudi (med)državni programi varstva pred naravnimi nesrečami ter mednarodno sodelovanje na področju **preventive**. Vlaganja v preventivo se s prihranki pri intervenciji in obnovi povrnejo večkratno. Preventivi je na svetovni ravni namenjenih le 4 % sredstev, čeprav Združeni narodi priporočajo desetodstotni delež.

Na **DRŽAVNI RAVNI** velja izpostaviti velik pomen kritične infrastrukture, ki se ga pogosto ne zavedamo. Razvoj **kritične infrastrukture** (predvsem prometne in energetske) je treba načrtovati tudi z vidika naravnih nesreč, saj je temelj za uspešno delovanje drugih infrastrukturnih in oskrbnih podsistemov. Predvsem je treba izdelati popolno evidenco vodne infrastrukture v Sloveniji, oceniti njeno vrednost in višino sredstev za njeno vzdrževanje (gl. npr. <https://www.gov.uk/government/publications/keeping-the-country-running-natural-hazards-and-infrastructure>).

Nujno je bolj dejavno podpiranje temeljnih in aplikativnih **raziskav** v smislu konzorcijev, ki bodo bolj kot doslej povezovali vse relevantne deležnike.

Svet za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami, ki povezuje predstavnike države z raziskovalnimi in nevladnimi organizacijami je treba bolj dejavno vpeti v sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. To bi zmanjšalo parcialno delovanje na tem področju.

Obnoviti je treba **zbiranje podatkov o škodi**: Statistični urad Republike Slovenije že skoraj desetletje, od leta 2008, ne zbira več podatkov o neposrednih škodah ob naravnih nesrečah, zato država ne razpolaga z zbirnimi vrednostmi gospodarske škode po posameznih vrstah naravnih nesreč (z nekaterimi izjemami, kot so kmetijska zemljišča), kar otežuje oblikovanje strategij za njihovo uspešno upravljanje. Povezati je treba sisteme za škodo, opozarjanje in katastrofe pojavov; še vedno nimamo ustrezne **lavinske službe**. Preurediti bi bilo treba sistem povračil za **škodo**, zmanjšati odvisnost prebivalcev od države in del sredstev nameniti za preventivo in sofinanciranje zavarovanj. Ljudi naj se s primerno **davčno in zavarovalniško politiko** spodbuja, da živijo na varnih območjih, saj so dolgoročni realni stroški življenja na nevarnih območjih zelo visoki.

Na ravni države je nujen dogovor o prioritetah in delitvi odgovornosti, ki naj temelji na **javnosti vseh podatkov** in informacij, povezanih z nevarnostmi zaradi naravnih nesreč.

Bolj je treba spodbujati programe **ozaveščanja in izobraževanja**, med drugim s podpiranjem izvajanja izbirnega predmeta Varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami v osnovnih šolah in srednjih, na primer s podporo izdaje učbenika in drugih didaktičnih gradiv.

Na **REGIONALNI RAVNI** bi bilo treba doseči večje povezovanje pri načrtovanju rabe prostora med občinami oziroma usklajeno delovanje na pokrajinski ravni – pri poplavah je to nujno!

Treba bi bilo, podobno kot že velja za energetske sektor, javna sredstva bolj smotno **vlagati v obnovo stavb** za povečanje njihove (potresne in druge) odpornosti.

Prizadevati si je treba tudi za pridobitev nevarnih zemljišč in nepremičnin v **javno last**, podobno kot načelno že velja za zavarovana območja in območja za rekreacijo prebivalcev mest. Ta območja so nadvse pomembna za ublažitev ali prestavitev trenutne nevarnosti, kar posebej velja za poplave.

Na **OBČINSKI RAVNI** je v Sloveniji na področju **prostorskega načrtovanja** izjemno velik razkorak med deklarativno ravni (zakonodajo) in prakso. Prostorsko načrtovanje in njegovi nosilci obravnavajo nesreče

preveč podcenjevalno in posplošeno ter pogosto z odobravanjem lokalne oblasti pod vplivom finančnih lobijev in njihovih lobistov. Značilna je izjemno nizka stopnja osveščenosti o nevarnostih naravnih nesreč in iz tega izhajajoča brezbržnost do trajnostne rabe prostora in drugih naravnih virov v sedanosti. S tem v zvezi je nujen nov premislek o **pristojnostih občin** pri odločanju o posegih v prostor in podleganju lokalnim interesom in pritiskom kapitala ter jih finančno spodbuditi k izdelavi načrtov (ocen) ogroženosti in njihovi vključitvi v sistem urejanja prostora.

Pretirana tehnizacija povzroča **pretirano zaupanje** v (zgolj) tehnične rešitve, ki pogosto ustvarjajo lažen vtis popolne varnosti ter sprožajo in omogočajo nove pritiske na nevarna območja.

Dolgoročno v mestih dosežemo sobivanje z naravnimi nevarnostmi z ustrezno zakonodajo in izogibanjem ali umikom iz nevarnih območij ter z gradbenimi ukrepi.

Izdelati je treba **javno dostopne** in z GIS-i podprte ocene prostorske in časovne razporeditve naravnih nevarnosti, ki naj upoštevajo naravne razmere (obravnavajo po naravogeografskih enotah, kot so porečja ali geološke enote) in upravne vidike (organiziranost po občinah).

Na **MESTNI RAVNI** je zaradi velike raznolikosti naravnih procesov, pokrajin in družb oziroma kultur skoraj nemogoče podati skupne ugotovitve za vsa mesta, ki jih prizadenejo naravne nesreče. To kaže na nujnost **krajevnega pristopa** in upoštevanje zgodovinskega razvoja ter geografskih stalnic in spremenljivk.

Mesta naj s programi **ozaveščanja in izobraževanja** podpirajo prizadevanja za poznavanje domače pokrajine in geografskih procesov s posebnim poudarkom na ranljivih skupinah (otroci, starostniki, invalidi) in drugih posebnih skupinah, kot so začasni prebivalci, turisti in migranti.

Skoraj v vseh okoljih je mogoče odkriti sedanje **prilagoditve** ter delujoča tehnična in upravljavska orodja za ublažitev učinkov naravnih nesreč in jih smiselno uporabljati.

Posebno pozornost je treba posvetiti **gradbenim standardom**, ki naj ne obsegajo le predpisov za gradnjo stavb, temveč tudi zahteve za varstvo pred poplavami in protipotresno gradnjo in kontrolo upoštevanja teh predpisov po dokončanju/dograditvi. To posebej velja za stare javne objekte in objekte kritične infrastrukture, ki v lokalnem okolju zagotavljajo oskrbo in delovanje družbe oziroma države.

Na **RAVNI POSAMEZNIKA** je treba na različnih ravneh spodbuditi prebivalce k **aktivni vlogi** in prevzemu svojega dela odgovornosti za posledice naravnih nesreč ter v različnih sistemih povečati stopnjo na Arnsteinovi Lestvici državljskega nadzora (*Ladder of participation*).

Prenos odgovornosti do posameznikov mora spremljati **prenos sredstev** oziroma moči, kar pomeni finančno spodbujanje samozaščitnih ukrepov in zavarovanj. Trenutno je Sloveniji brez zavarovalniškega kritja 90% podjetniške infrastrukture in 40% gospodinjstev.

Spodbujati je treba samozaščitno ravnanje posameznikov v smislu vedenja in opremljenosti njihovih domov.

Kot problematično se je izkazalo **komuniciranje** ob naravnih nesrečah, ki pogosto ne doseže vseh pravočasno.

To je tudi posledica prevelike tehnizacije oziroma odvisnosti od digitalnih medijev, ki temeljijo na električni energiji. Medijem priporočamo oziroma jih opozarjamo na nepravilno uporabo besede alarm v povezavi s sistemom *Meteoalarm*, ki je v resnici namenjen opozarjanju oziroma obveščanju